

วิถีชีวิตชุมชนวัดประหาระบือธรรม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร

The ways of life in Wat Pracharabuedham Community of Dusit District, Bangkok.

ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด¹

สาขาวิชาการจัดการพัฒนาสังคม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

บทคัดย่อ

สภาพทั่วไปและลักษณะของชุมชน พบว่า ชุมชนวัดประหาระบือธรรม แบ่งออก 4 ชุมชน ซึ่งในอดีตชุมชนวัดประหาระบือธรรม เป็นชุมชนเดียวกันโดยมีสภาพพื้นที่เป็นที่ราบลุ่ม ทุ่งหญ้า และสวนผลไม้ มีลำคลองสายสำคัญในการดำรงชีวิต ชื่อว่า “คลองบางกระบือ” เป็นสายน้ำที่ประชาชนใช้ทั้งอุปโภคและบริโภค ซึ่งในขณะนั้นประชาชนประกอบอาชีพทำนา และทำการเกษตรกรรมเป็นหลัก ซึ่งรวมถึงการทำสวนผลไม้ ประเภททุเรียน มะพร้าว กระท้อน เป็นต้น และยังมีการเลี้ยงสัตว์ จำพวกวัว และกระบือมากมาย จนทำให้ชุมชนนี้มีชื่อเสียงในเรื่องการเลี้ยงกระบือที่มีพันธุ์ดีและแข็งแรง ประชาชนทั่วไปจึงเรียกกันว่า “หมู่บ้านบางกระบือ” ครั้นต่อมาชาวบ้านได้ร่วมกันสร้าง “วัดประหาระบือธรรม” ขึ้น และมีโรงเรียนวัดประหาระบือธรรมตามมา จนในที่สุดประชาชนได้ประสานกับหน่วยราชการที่เกี่ยวข้อง ให้มีการดำเนินการจัดตั้งเป็นชุมชนขึ้น โดยใช้ชื่อว่า “ชุมชนวัดประหาระบือธรรม” ตามชื่อของวัด และโรงเรียนที่มีอยู่เดิม เมื่อประชากรมากขึ้นพื้นที่ขยายเพิ่มขึ้นจนก่อให้เกิดการแบ่งชุมชนย่อยเพื่อสะดวกในการบริหารจัดการและสามารถดูแลกันได้อย่างทั่วถึง เป็น 4 ชุมชน โดยครั้งแรกแบ่งเป็น ชุมชนวัดประหาระบือธรรม 1-3 และต่อมาจึงเกิดชุมชนวัดประหาระบือธรรม 4 ตามมา

ชุมชนวัดประหาระบือธรรม 1 ตั้งอยู่บนพื้นที่ของกรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ เป็นชุมชนที่ได้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ความเจริญในด้านต่าง ๆ จากภายนอกไหลเข้าสู่ชุมชนอย่างรวดเร็ว จนกลายเป็นชุมชนเมือง ส่วนชุมชนวัดประหาระบือธรรม 2 และ 3 ทั้ง 2 ชุมชนตั้งอยู่บนพื้นที่อันเป็นกรรมสิทธิ์ของเอกชน และพื้นที่ส่วนบุคคล มีสภาพทั่วไปของชุมชนเป็นลักษณะของชุมชนเมืองแต่มีบางพื้นที่ที่ประชาชนอยู่กันหนาแน่นมากจนกลายเป็นชุมชนแออัดด้วย และชุมชนวัดประหาระบือธรรม 4 เป็นพื้นที่ในกรรมสิทธิ์ของเอกชนมีบริษัทเอกชนเป็นเจ้าของและได้มีการปลูกสร้างอาคารพาณิชย์ 120 คูหาขึ้น เพื่อขายให้กับประชาชน จึงทำให้มีการซื้อขายกันจากหลากหลายพื้นที่ คนที่อาศัยอยู่ในชุมชนแห่งนี้จึงเป็นทั้งคนในพื้นที่ชุมชนใกล้เคียงในเขตดุสิต และคนต่างจังหวัดเข้ามาซื้อเพื่อเป็นที่อยู่อาศัยและประกอบอาชีพในชุมชนด้วย

ปัจจัยสำคัญที่ทำให้ชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพจากสภาพเดิมไป นั่นก็คือปัจจัยการสร้างถนนหนทางสายสำคัญ คือ ถนนพระราม 5 ตัดผ่าน และการเป็นพื้นที่เปิดที่สามารถเข้าถึงชุมชนได้อย่างหลากหลายรูปแบบทั้งทาง

¹ ที่มา: ภูสิทธิ์ ชันติกุล. (2553). วิถีชีวิตชุมชนวัดประหาระบือธรรม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร. การประชุมวิชาการวิจัยรำไพพรรณี ระดับบัณฑิตศึกษา “วิจัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น” เนื่องในโอกาสคล้ายวันสถาปนามหาวิทยาลัยราชภัฏประจำปี 2553 วันที่ 14-15 มิถุนายน 2553 สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.

บกและทางน้ำ ปัจจุบันไม่มีการเดินทางด้วยเส้นทางน้ำแล้ว จะมีเฉพาะเส้นทางบกเท่านั้น ซึ่งสามารถเดินทางเข้าสู่ชุมชนได้ทั้งทางด้านถนนพระราม 5 และถนนสามเสน

บริบททางเศรษฐกิจและสังคม พบว่า จากชุมชนขนาดเล็กในอดีตกลายเป็นชุมชนมีขนาดใหญ่ ๆ ขึ้นอย่างรวดเร็ว ประชากรในชุมชนเพิ่มมากขึ้นทิศทางการประกอบอาชีพมีความหลากหลายมากขึ้นตามไปด้วย ซึ่งมีทั้งอาชีพเกิดขึ้นอยู่กับบ้าน เช่นอาชีพรับจ้าง ค้าขาย ธุรกิจส่วนตัวเล็ก ๆ และอาชีพที่ต้องออกไปทำงานนอกบ้านนอกชุมชน เช่นอาชีพรับราชการ พนักงานบริษัทเอกชน และหน่วยงานรัฐ ทั้งนี้การดูแลทุกข์สุขของประชาชนยังมีคณะกรรมการชุมชนเป็นตัวแทนของคนในชุมชน ดูแลบริหารจัดการภายในชุมชนได้เป็นอย่างดี

บริบททางวัฒนธรรม พบว่า วัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อของประชาชนในชุมชน เป็นความเชื่อ ความศรัทธาที่ถือตามคติของพุทธศาสนาเป็นหลัก เป็นเพราะว่าประชาชนส่วนใหญ่นับถือพุทธศาสนา เหตุผลสำคัญคือประชาชนส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในชุมชนนี้มาพร้อม ๆ กับการตั้งวัดประหาระปือธรรม ทุกคนจึงนับว่ามีวัดเป็นศูนย์กลางในการยึดเหนี่ยวจิตใจมาโดยตลอด ภายหลังได้มีประชาชนบางส่วนย้ายถิ่นฐานเข้ามาอยู่อาศัยในพื้นที่ก็มักจะนำวัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อของตัวเองติดมาด้วย แต่ก็มีลักษณะที่คล้ายคลึงกัน ไม่มีการขัดแย้งใด ๆ ในเรื่องของวัฒนธรรมประเพณีและความเชื่อส่วนบุคคล ส่วนวัฒนธรรมประเพณีที่ประชาชนในชุมชนยึดปฏิบัติกันมาตั้งแต่ตั้งชุมชน คือ การทำบุญในวันขึ้นปีใหม่ และประเพณีวันสงกรานต์

คำสำคัญ: วิถีชีวิต, การศึกษาชุมชน, ชุมชนวัดประหาระปือธรรม, เขตดุสิต

ABSTRACT

The research result is that: in former time, Wat Pracharabuedham community is a unity community. The location was a flat with grassland and fruit garden. “*Klong Bangkrabue*” was the main canal of the community life style. The people consumed water from this canal for rice farming which was their principal occupation at that time; for gardening, such as durian, coconut, santol etc; for animal farming, such as cow and buffalo. One of their reputation was they had good quality buffalo farming, so the community was named “*krabue Village*”. Afterward, Wat Pracharabuedham was established and shortly they opened a school named “Wat Pracharabuedham School”.

Furthermore, the community was approved to be an public community “Wat Pracharabuedham Community”, by the authority organization concerned. When the number of the people in the community was increased, the area was also increased. To make it simple for community management and supervision, they decided to break the community into 4 groups. First, there were only Wat Pracharabuedham Community 1-3, and then followed by Wat Pracharabuedham Community 4.

Wat Pracharabuedham Community 1 was situated on the land of Religion Department, Ministry of Education. It was a constant developed and city community as various outside progresses rapidly penetrated into.

Wat Pracharabuedham Community 2 and 3 were situated on the private land. The general community feature was city communities. Certain areas were very crowded so they became crowded community.

Wat Pracharabuedham Community 4 was situated on the land belonging to a private company. The commercial construction buildings with 120 units were sold to people in the community, some from Dusit District, a nearby community, and some from other provinces. They used the building as a living and working place.

The obvious factors which changed the old community were: the main road, Rama V Road, which was constructed through the community. It was an open and easily access by car or boat. But nowadays, the latter is not available, only car or other road transports are. They can access to the community by Rama V Road or Samsen Road.

The economic and social conception of the community is that the small community in the past became rapidly larger. As the number of the population in the community went up, various occupation path directions were also increased: working at home, such as services, commercial, small business, and also working in the office, such as government services, company employee in a private or public organizations. The community committees, as the representatives of the community, took responsibilities on the members' living, and internal management.

The culture and traditional conception is that the people have a belief in accordance with their Buddhist faith, since most of the people are Buddhists and they involved in Wat Pracharabuedham establishment. The temple is always as everybody's mind center.

Afterward, there were some people moving in and brought in their own culture, tradition, and belief, however, it was similar to the old people. There was no conflict between them. The culture and tradition that the people respect since the establishment are New Year Celebration and Songkran Festival.

Keywords: Ways of life, Study to the Community, Wat Pracharabuedham Community, Dusit District

บทนำ (Introduction)

ราวพุทธศักราช 2441 พื้นที่ทางตอนเหนือของกรุงเทพมหานครในครั้งนั้น พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 พระองค์ทรงโปรดเกล้าฯ ใช้เงินพระคลังข้างที่อันเป็นพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ตัดสินพระทัย

ซื้อพื้นที่สวนต่อท้องนาสามแสนจากราชภูตามราคาอันสมควร มีเนื้อที่ตั้งแต่คลองผดุงกรุงเกษมทางทิศใต้ไปจดคลองสามแสนทางทิศเหนือของพระนครด้านตะวันออกจดทางรถไฟ และพระราชทานตำบลนี้ว่า “สวนดุสิต” หลังจากนั้นพระองค์ทรงเริ่มให้มีการขุดคลอง ทำสะพานสร้างพระอุทยาน ปลูกไม้ยืนต้น ไม้ผล ไม้ดอก และสร้างพลับพลาไว้เป็นที่เสด็จประทับแรม โปรดเกล้าฯ ให้เรียกที่ประทับว่า “สวนดุสิต” (กนกวรรณ ชัยทัต, 2548 : 55-59) ครั้นถึงช่วงปลายรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พ.ศ. 2447 ได้มีการแบ่งการปกครองมณฑลกรุงเทพมหานครออกเป็นอำเภอต่าง ๆ อำเภอดุสิต จึงเป็น 1 ใน 8 อำเภอชั้นใน ของการปกครองมณฑลกรุงเทพมหานคร (พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นกรุงเทพมหานคร เขตดุสิต, 2546 : 6) ซึ่งใน 8 อำเภอ ได้แก่ อำเภอพระนคร อำเภอสามเพ็ง อำเภอบางรัก อำเภอประทุมวัน อำเภอดุสิต อำเภอบางกอกน้อย อำเภอบางลำภูกลาง อำเภอบางกอกใหญ่ ครั้นต่อมายุบเหลือ 7 อำเภอ โดยยกอำเภอประทุมวันไปขึ้นกับอำเภอดุสิต สำหรับอำเภอชั้นนอกมี 8 อำเภอ คือ อำเภอบางซื่อ อำเภอบางขุนเทียน อำเภอราษฎร์บูรณะ อำเภอดลิ่งชัน อำเภอภาษีเจริญ อำเภอหนองแขม อำเภอบางเขน อำเภอบางกะปิ ซึ่งอำเภอดุสิตนั้นมียาณาเขต คือทิศเหนือต่ออำเภอบางซื่อ แต่ปากคลองรางเงินฝั่งตะวันตก ไปตามลำคลองสามแสนฝั่งใต้ถึงทางรถไฟสายเหนือด้านตะวันตก ทิศตะวันออกต่ออำเภอพญาไทและอำเภอประแจจีน แต่คลองสามแสนไปตามทางรถไฟสายเหนือ ด้านตะวันตกถึงคลองบางกะปิ (คลองมหานาค) ทิศใต้ต่ออำเภอปทุมวันและอำเภอนางเลิ้ง แต่ทางรถไฟสายเหนือไปตามลำคลองบางกะปิ (คลองมหานาค) ฝั่งใต้ถึงสี่แยกมหานาค เลี้ยวขึ้นตามลำคลองผดุงกรุงเกษมฝั่งตะวันตกไปถึงปากคลองเม่งเส็ง ทิศตะวันตกต่ออำเภอสามแสน แต่คลองผดุงกรุงเกษมเข้าไปตามลำคลองเม่งเส็งฝั่งตะวันตกถึงถนนใบพร เลี้ยวไปตามถนน ใบพร ด้านเหนือถึงมุกกำแพงพระราชวังสวนดุสิตริมถนนสามแสน เลี้ยวขึ้นริมกำแพงพระราชวังสวนดุสิตริมถนนสามแสน เลี้ยวขึ้นริมกำแพงพระราชวังสวนดุสิตด้านตะวันตกถึงถนนช่างฮั่นนอก เลี้ยวตามถนนช่างฮั่นนอก ด้านใต้ไปถึงลำคลองรางเงิน เลี้ยวตามลำคลองรางเงินฝั่งตะวันตกถึงคลองสามแสน ในเขตพื้นที่เหล่านี้จึงเป็นอำเภอดุสิต ต่อมาเมื่อวันที่ 13 ธันวาคม 2515 ได้มีประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 335 ให้จัดรูปการปกครองของ “นครหลวงกรุงเทพธนบุรี” เป็น “กรุงเทพมหานคร” มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2518 ได้บัญญัติให้กรุงเทพมหานครมีฐานะเป็นทบวงการเมือง เป็นราชการบริหารส่วนท้องถิ่น นครหลวง แบ่งพื้นที่บริหารออกเป็นเขตและแขวงหลังจากนั้นได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2528 ซึ่งเป็นฉบับปัจจุบัน และได้บัญญัติให้กรุงเทพมหานครมีฐานะเป็นนิติบุคคลและเป็นราชการบริหารส่วนท้องถิ่น แบ่งพื้นที่บริหารออกเป็นเขตและแขวง ซึ่งตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร ทั้ง 2 ฉบับดังกล่าวนี้ อำเภอดุสิตจึงเป็นเขตดุสิต ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา และในขณะนั้นเขตดุสิตมีพื้นที่ทั้งสิ้นประมาณ 22.21 ตารางกิโลเมตร ประกอบด้วย แขวงดุสิต แขวง สวนจิตรลดา แขวงวชิรพยาบาล แขวงสี่แยกมหานาค แขวงถนนนครไชยศรี และแขวงบางซื่อ รวมทั้งสิ้น 7 แขวง และสุดท้ายในปี พ.ศ. 2532 ทางกระทรวงมหาดไทยได้มีประกาศกระทรวง ลงวันที่ 9 พฤศจิกายน 2532 แยกพื้นที่แขวงบางซื่อออกจากเขตดุสิต ตั้งเป็นเขตบางซื่ออีกเขตหนึ่ง เขตดุสิตในปัจจุบันจึงมียาณาเขต ได้แก่ ทิศเหนือ ติดกับคลองบางซื่อและคลองเปรมประชา ทิศใต้ ติดต่อกับเขตพระนครและเขตป้อมปราบศัตรูพ่าย ทิศตะวันออก ติดกับทางรถไฟสายเหนือติดต่อกับเขตพญาไทกับเขตราชเทวี ทิศตะวันตก ติดต่อกับแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งฝั่งตรงข้ามเป็นพื้นที่ของเขตบางพลัด โดยมีพื้นที่การปกครองครอบคลุม 5 แขวง ได้แก่ แขวงดุสิต แขวงวชิรพยาบาล แขวงสวนจิตรลดา แขวงสี่แยกมหานาค และแขวงถนนนคร

ไชยศรี (ข้อมูลเขตดุสิต, 2552 : ออนไลน์) ภายใต้การบริหารของเขตดุสิต 5 แขวง กับชุมชน 44 ชุมชนในปัจจุบันนี้ได้สะท้อนเรื่องราววิถีชีวิตของชุมชนที่แตกต่างกันในหลากหลายด้าน ทั้งมิติด้านสังคม การเมือง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม ถือว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา แต่อย่างไรก็ตามชุมชนก็มีความสัมพันธ์ทางสังคมร่วมกัน มีข้อตกลงร่วมกัน อยู่กันอย่างเป็นชุมชนที่พึ่งพากันได้เป็นอย่างดี แนวคิดนี้สอดคล้องกับ ชยาภรณ์ ชื่นรุ่งโรจน์ ที่ได้ให้ความหมายของคำว่า “ชุมชน หมายถึง การที่คนตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปมาอยู่ร่วมกันในระยะเวลาที่ยาวนาน ระยะเวลาหนึ่ง จนเกิดความรู้สึกเป็นพวกเดียวกันเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน มีอาณาเขตที่แน่นอน มีความสนใจและปฏิบัติตนในวิถีชีวิตประจำวันที่คล้ายคลึงกัน และมีความสัมพันธ์กันภายใต้ข้อตกลงในการอยู่ร่วมกัน” (ชุมชนและการพัฒนาชุมชน, 2552 : ออนไลน์) จากความหมายเหล่านี้ทำให้ยืนยันได้ว่าการก่อกำเนิดชุมชนทุกชุมชนจะมีระยะเวลาที่ยาวนานพอที่จะสามารถสร้างแบบแผนหรือวิถีชีวิตที่สานความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนขึ้นมาให้เห็นได้อย่างเด่นชัด จนทำให้สามารถสืบค้นข้อมูลทางประวัติศาสตร์โดยสังเขปได้นั่นเอง รวมทั้งสามารถสะท้อนภาพลักษณ์ให้กับสังคมในด้านครอบครัว การประกอบอาชีพ ความร่วมมือร่วมใจ ความกลมเกลียวเหนียวแน่น และความเข้มแข็งของชุมชนได้เช่นเดียวกัน ถึงแม้ว่าวิถีชีวิตในชุมชนอื่นจำนวนมากที่เป็นชุมชนเกิดใหม่โดยการอพยพเข้ามาอยู่ร่วมกันของประชาชน จนเกิดการสร้างลักษณะของชุมชนที่แตกต่างไปจากชุมชนอื่น ๆ ทำให้เกิดตัวบ่งชี้ของการเปลี่ยนแปลงชุมชนร่วมกันและเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันที่แตกต่างกันออกไป

ดังนั้นเมื่อเกิดความเปลี่ยนแปลงที่หลากหลายจึงต้องทำการศึกษาวิถีชีวิตชุมชนโดยอาศัยหลักการที่เป็นแนวคิด ทฤษฎีหรืองานวิจัยต่าง ๆ ที่เคยได้ศึกษามาแล้วเป็นแนวทางหรือกรอบแนวคิดในการศึกษาอย่างถูกต้อง ดังนั้นมีนักวิชาการหลายท่านได้ให้แนวคิด ความหมายไว้มากมาย เช่น สุพัตรา สุภาพ (2541: 103) กล่าวว่า วิถีชีวิตของคน ถูกกำหนดให้แตกต่างกันด้วยวัฒนธรรมของสังคมนั้น ๆ เช่นชาวเขาก็แตกต่างจากชาวเมือง คนไทยอิสลามก็แตกต่างจากคนไทยพุทธ ดังนั้นวิถีชีวิตของชาวไทยหรือต่างชาติก็ดี จะมีวิถีชีวิตที่เป็นลักษณะของตนเอง จึงไม่ถือว่าวัฒนธรรมของใครสูงหรือต่ำ ล้าหลัง ป่าเถื่อน กว่าอีกวัฒนธรรมหนึ่ง ดังนั้นเมื่อเข้าไปศึกษาจำเป็นต้องคำนึงถึงวัฒนธรรม วิถีชีวิตของแต่ละชุมชนให้เข้าใจก่อนเพื่อการปรับตัวให้สอดคล้องกับชุมชนเหล่านั้นได้ นอกจากนี้การศึกษาคควรอาศัยทฤษฎี โครงสร้างหน้าที่นิยม ที่อธิบายสังคมในฐานะที่เป็นระบบ มีอาณาเขตแน่นอนเป็นสังคมที่วางระเบียบตนเอง ควบคุมตนเอง (Self-regulating) โดยมีแนวโน้มที่ส่วนประกอบต่างๆ พึ่งพาอาศัยกันและรักษาดุลยภาพไว้ได้ ทั้งนี้สังคมมีความต้องการจำเป็นจำนวนหนึ่ง (needs or requisites) ซึ่งเมื่อสนองได้แล้ว จะทำให้สังคมดำรงชีวิตอยู่ ส่วนต่างๆสามารถพึ่งพากันได้ (homeostasis) และสามารถรักษาสมดุลภาพไว้ได้ มีการวิเคราะห์ระบบที่บำรุงรักษาตนเอง (สังคม) และมองว่าในระบบที่มีความต้องการ จำเป็นสังคมจึงต้องมีโครงสร้างแบบใดแบบหนึ่งขึ้นมาเป็นหลักประการให้มีการพึ่งพา (homeostasis) ดุลยภาพ (equilibrium) และการมีชีวิต (survival) อาจกล่าวได้ว่า โครงสร้างหลายโครงสร้างสามารถสนองความต้องการจำเป็นอันเดียวกันได้ แต่โครงสร้างจำนวนจำกัดเท่านั้น ที่สามารถสนองความต้องการจำเป็นใดๆหรือความต้องการจำเป็นหลายอย่างในขณะเดียวกัน (สัญญา สัญญาวิวัฒน์, 2543 : 25-51) รวมถึงแนวคิดของฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ ได้อธิบายไว้ดังนี้ การเก็บข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับชุมชน สภาพภูมิประเทศและการตั้งถิ่นฐานของชุมชน ลักษณะโครงสร้างพื้นฐานทางการศึกษาและสาธารณสุขของชุมชน และประวัติและความเป็นมาของชุมชน ส่วนข้อมูลเกี่ยวกับระบบเศรษฐกิจ และการใช้ทรัพยากร ข้อมูลเกี่ยวกับระบบสังคม และการเมืองในชุมชน ได้แก่

ครอบครัวและเครือข่าย รวมถึงกลุ่มอื่นๆ เช่น กลุ่มอุปถัมภ์ กลุ่มผลประโยชน์ กลุ่มอาชีพ กลุ่มการเมือง กลุ่มอื่นๆ ที่
ทางการเข้ามาจัดตั้ง เป็นต้น(เทคนิควิธีการศึกษาชุมชน, 2552 : ออนไลน์) นอกจากนี้จึงอาศัยผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง
ต่าง ๆ ไว้ด้วย ดังเช่น เสาวภา ไพทยวัฒน์ (2551 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องวิวัฒนาการและรูปแบบสังคมเมือง:
กรณีศึกษาย่านเทเวศร์ ชนิรินทร์ วิเศษสิทธิกุล (2547 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องการเปลี่ยนแปลงชีวิตสังคมเมืองในเกาะ
รัตนโกสินทร์ กรุงเทพมหานคร เป็นต้น ด้วยแนวคิดต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้นจึงเป็นแนวทางในการสร้างกรอบแนวคิดใน
การศึกษาวิถีชีวิตชุมชนวัดประหารระบือธรรม เขตดุสิต กรุงเทพมหานครเป็นหลักสำคัญ ซึ่งชุมชนวัดประหารระบือธรรม
ได้แบ่งออกเป็น 4 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนวัดประหารระบือธรรม 1 เป็นชุมชนประเภทชุมชนเมือง มีเนื้อที่ชุมชนประมาณ
25 ไร่ 1 งาน 22 ตารางวา ชุมชนวัดประหารระบือธรรม 2 เป็นชุมชนประเภทชุมชนเมือง ตั้งอยู่ในกรรมสิทธิ์ที่ดินของ
เอกชน และที่ส่วนบุคคล มีเนื้อที่ชุมชนประมาณ 22 ไร่ ชุมชนวัดประหารระบือธรรม 3 เป็นชุมชนประเภทชุมชนเมือง
ตั้งอยู่ในกรรมสิทธิ์ที่ดินของเอกชน และที่ส่วนบุคคล มีเนื้อที่ชุมชนประมาณ 25 ไร่ และชุมชนวัดประหารระบือธรรม 4
เป็นชุมชนประเภทชุมชนเมือง ตั้งอยู่ในกรรมสิทธิ์ที่ดินของเอกชน มีเนื้อที่ชุมชนประมาณ 8 ไร่(สำนักงานเขตดุสิต,
2551 : 88-98) เห็นได้ว่าชุมชนทั้งหมดเกิดมาจากฐานชุมชนเดียวกันนั่นเอง

ด้วยเหตุผล และข้อมูลต่าง ๆ ที่กล่าวข้างต้นจึงทำให้ผู้วิจัยสนใจในวิถีชีวิตชุมชนวัดประหารระบือธรรม เขตดุสิต
กรุงเทพมหานครให้ได้ข้อมูลที่สำคัญในมิติต่าง ๆ โดยมีเป้าประสงค์เพื่อให้เกิดการถ่ายทอดวิถีชีวิตอันเป็นองค์ความรู้
ของคนรุ่นก่อนให้กับคนรุ่นหลังจะได้ตระหนักต่อศึกษา รักษาอนุรักษ์ร่องรอยในอดีตของชุมชนที่เป็นสิ่งดีงามของชุมชน
และสืบทอดสิ่งดีงามเหล่านี้ให้คงอยู่อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ (Objective)

เพื่อศึกษาวิถีชีวิตชุมชนในบริบททางสังคมเศรษฐกิจ และบริบททางวัฒนธรรม 6 ด้าน ได้แก่ ด้าน
ขนบธรรมเนียมประเพณี ด้านภาษาและวรรณกรรม ด้านศิลปกรรมและโบราณคดี ด้านการละเล่นดนตรีการพักผ่อน
หย่อนใจ ด้านชีวิตความเป็นอยู่และวิทยาการ (ภูมิปัญญา) และด้านการท่องเที่ยวและธุรกิจการจัดพิธีกรรม

อุปกรณ์และวิธีการดำเนินการวิจัย (Materials and Methods)

ผู้ให้ข้อมูลที่ทำการสัมภาษณ์ประกอบด้วยประธานชุมชน เลขานุการ คณะกรรมการ ผู้นำทางภูมิปัญญาและ
ผู้สูงอายุภายในชุมชน รวมถึงผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับชุมชนที่อยู่ในชุมชนวัดประหารระบือธรรม 1-4 เขตดุสิต
กรุงเทพมหานคร และใช้วิธีการวิจัยแบบ Snowball ด้วย ส่วนเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสำรวจ สภာข้อมูล
ทั่วไปของชุมชน แบบสังเกต และแบบสัมภาษณ์ เป็นแบบสัมภาษณ์ที่แบ่งคำถามออกเป็น 2 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1
ข้อมูลส่วนตัวเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์ เช่น ชื่อ นามสกุล เพศ อายุ สถานภาพ อาชีพ การศึกษา และรายได้ต่อ
เดือน และตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรรมของชุมชน ได้แก่ ขนบธรรมเนียมประเพณี ภาษาและวรรณกรรม
ศิลปกรรมและโบราณคดี การละเล่นดนตรีและการพักผ่อนหย่อนใจ ชีวิตความเป็นอยู่และวิทยาการ(ภูมิปัญญา) การ
ท่องเที่ยวและธุรกิจการจัดพิธีกรรม

การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ วิเคราะห์เชิงตรรกะเหตุผลเป็นหลัก และวิเคราะห์ข้อมูลโดยการตีความสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (inductive) ซึ่งได้จากการสังเกตและการสัมภาษณ์ที่ได้จัดบันทึกไว้จากสิ่งที่เป็นรูปธรรมหรือปรากฏการณ์ที่มองเห็นในเชิงคุณภาพและในเชิงปริมาณจากเอกสาร และภาคสนามที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมของชุมชน รวมถึงวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) ซึ่งได้จากการศึกษาเอกสาร (Document Research) ในการวิเคราะห์เอกสารผู้วิจัยต้องคำนึงถึงบริบท (Context) หรือสภาพแวดล้อมของข้อมูลเอกสาร และการเขียนรายงานเป็นการเขียนเชิงเล่าเรื่อง (Narrative) โดยนำเสนอผลการศึกษาในลักษณะการบรรยายในเชิงพรรณนา ที่เน้นเนื้อหาบริบทของสังคมและบริบทของวัฒนธรรม เมื่อสรุปผลการวิจัยแล้วมีการยืนยัน (Data Verify) ผลการวิจัยให้กับชุมชนรับรองด้วย

ผลการวิจัย (Result)

เล่าอดีต(ในภาพรวม) ในอดีตชุมชนวัดประหาระปือธรรม เป็นที่ราบลุ่มและเป็นทุ่งหญ้า มีลำคลอง 1 ลำคลองเรียกว่า “คลองบางกระปือ” และมีหมู่บ้านเล็ก ๆ อีก 1 หมู่บ้าน มีอาชีพทำการเกษตร เช่น ทำนา ทำสวนผลไม้ เช่น ทุเรียน มะพร้าว และเลี้ยงสัตว์ ได้แก่ วัว และกระปือ สัตว์เลี้ยงประเภทวัวและกระปือมีพันธุ์ดีและแข็งแรง มีชื่อเสียงมาก จึงได้ชื่อว่า “หมู่บ้านบางกระปือ” ต่อมาชาวบ้านได้ร่วมกันสร้างวัดขึ้น เมื่อ พ.ศ. 2440 โดยมีชื่อว่า “วัดบางกระปือ” ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อเป็น “วัดประหาระปือธรรม” วัดแห่งนี้เป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนใน 4 ชุมชนมาร่วมกว่า 112 ปี ต่อมาเมื่อวันที่ 1 มีนาคม พ.ศ. 2475 โดยขุนสำราญราษฎร์บริรักษ์ นายอำเภอเขตดุสิต และนายบรรณกิจ ท้าวสัน ได้ขออนุญาตต่อเจ้าอาวาสวัดประหาระปือธรรม เพื่อจัดตั้งโรงเรียนในเนื้อที่ 4 ไร่ 1 งาน 12 ตารางวา ใช้ชื่อโรงเรียนประชาบาล ถนนนครไชยศรี ปี พ.ศ. 2480 ได้โอนให้แก่เทศบาลนครกรุงเทพ ได้ชื่อว่า โรงเรียนเทศบาล ปี พ.ศ. 2496 เทศบาลนครกรุงเทพได้โอนโรงเรียนให้กับกรมสามัญศึกษา มีสภาพเป็นโรงเรียนประชาบาล และได้เปลี่ยนชื่อว่า โรงเรียนวัดประหาระปือธรรม และชื่อชุมชนจึงเรียกตามชื่อของวัดและโรงเรียนนับแต่นั้นเป็นต้นมา

การเกิดชุมชนอย่างเป็นทางการ เมื่อ พ.ศ. 2538 จึงเกิดเป็นชุมชนอย่างเป็นทางการขึ้น โดยเริ่มแรกแบ่งออกเป็น 3 ชุมชนก่อน ได้แก่ ชุมชนวัดประหาระปือธรรม 1-3 และต่อมาในปี พ.ศ. 2540 ก็เกิดขึ้นอีก 1 ชุมชน คือ ชุมชนวัดประหาระปือธรรม 4 ซึ่งชุมชนวัดประหาระปือธรรม 1 เป็นชุมชนฐานเดิมของทุกชุมชน เหตุผลที่สำคัญในการแบ่งเป็นชุมชนย่อย เนื่องจากจากชุมชนวัดประหาระปือธรรม เป็นชุมชนที่มีประชาชนเริ่มทยอยเข้ามาเพื่อปลูกบ้านพักอาศัย พื้นที่จึงมีการขยายเพิ่มมากตามจำนวนประชาชนที่เข้ามา ทำให้ชุมชนใหญ่ขึ้นและเริ่มมีปัญหาด้านการบริหาร การปกครอง การพัฒนาไม่ทั่วถึง และกรรมกรก็มากเกินกว่าระเบียบกรุงเทพมหานครกำหนด โดยอาศัยระเบียบกรุงเทพมหานครว่าด้วยกรรมการชุมชน พ.ศ.2534 จึงทำให้เกิดการแบ่งชุมชนให้มีความเหมาะสมและมีกรรมกรที่ดูแลได้อย่างทั่วถึงนั่นเอง จนกระทั่งปัจจุบันจากชุมชนเล็ก ๆ ไม่ค่อยได้รับการดูแลจากทางราชการนัก ปัจจุบันกลายเป็นชุมชนที่มีการพัฒนาให้มีความเจริญหลากหลายด้าน ทั้งการคมนาคม การสาธารณสุข การสาธารณูปโภค โดยเฉพาะคนภายนอกหรือหน่วยงานภายนอกสามารถเข้าถึงชุมชนวัดประหาระปือธรรม ได้ง่ายและสะดวกรวดเร็วกว่าในอดีตมาก สาเหตุหนึ่งก็เพราะตั้งอยู่ติดกับถนนพระราม 5 อันเป็นถนนสายสำคัญของเขตดุสิตตัดผ่านนั่นเอง

วิถีชีวิตของชุมชนวัดประหาระปือธรรมทั้ง 4 ชุมชน ดังนี้ **ชุมชนวัดประหาระปือธรรม 1** ตั้งอยู่ในพื้นที่ของกรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ มีซอยหลักทั้งหมด 6 ซอย อาณาเขตติดกับกรมทหารและที่พักทหารเป็นส่วนใหญ่ ประชาชนนับถือพุทธศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ เมื่อเข้าสู่ชุมชนจะพบว่าบ้านเรือนของประชาชนจะสร้างติดกันซึ่งมีลักษณะเป็นทั้งอาคารพาณิชย์ (พักและค้าขาย) และเป็นบ้านเรือนไม้ 2 ชั้น (ที่พักอย่างเดียว) รวมถึงเป็นที่พักอาศัยชั่วคราว (ที่พักอย่างเดียว) มีสิ่งอำนวยความสะดวกมากมายนับเป็นชุมชนที่มีความเจริญมากอีกชุมชนหนึ่งในเขตดุสิต เช่น โทรศัพท์สาธารณะ ตู้ไปรษณีย์ในชุมชน ระบบไฟฟ้าในชุมชน ระบบน้ำประปาที่ใช้ในชุมชน ร้านอาหาร, ร้านอาหารตามสั่ง, ร้านซ่อมและร้านซักรีด มีศูนย์สุขภาพประจำชุมชนและศูนย์สุขภาพผู้สูงอายุ รวมถึงตลาดนัดตั้งอยู่ในวัดประหาระปือธรรมอีกด้วย การประกอบอาชีพหลัก ๆ ของชาวชุมชนได้แก่ รับจ้าง ค้าขาย รับราชการ ลูกจ้างหน่วยงานของกรุงเทพมหานคร และหน่วยงานรัฐ ส่วนการปกครองมีคณะกรรมการคอยดูแลทำหน้าที่ในการวางแผนพัฒนาชุมชน เพื่อสร้างประโยชน์ให้กับประชาชนในชุมชนมีกินดีอยู่ดีมีความสุขอย่างทั่วถึง เมื่อถึงคราวเจ็บป่วยของประชาชนในชุมชนก็มีศูนย์สุขภาพชุมชน เปิดบริการตั้งแต่เวลา 08.00-18.00 น. ไม่เว้นวันหยุดราชการ ส่วนประเพณีและวัฒนธรรมที่ชุมชนได้ดำรงมั่นคงไว้เป็นหลักให้กับประชาชนในชุมชนได้มีส่วนร่วมกันทำบุญกันอย่างยิ่งใหญ่อะไรก็ตามยังคงยึดถือตราบจนทุกวันนี้ ได้แก่ ประเพณีวันสงกรานต์ และประเพณีทำบุญตักบาตรวันปีใหม่ และที่สำคัญสิ่งที่สามารถสะท้อนภาพในอดีตของชุมชนวัดประหาระปือธรรม 1 ได้ก็คือวัดประหาระปือธรรม เนื่องจากตั้งมาแล้วไม่น้อยกว่า 100 ปี และเป็นวัดที่มีมาก่อนการตั้งชุมชนประหาระปือธรรม 1 หลายนศวรรษนัก ส่วนงานศิลป์ งานปั้นหรืองานแกะสลักในชุมชนที่สืบทอดกันมาแต่อดีต มีอยู่ 2 ประการ ได้แก่ การทำดอกไม้ประดิษฐ์จากสบู่ และการร่อนทอง ซึ่งการร่อนทองได้ไม่มีการสืบทอด ที่เหลือก็คงเป็นการทำดอกไม้ประดิษฐ์จากสบู่ตัวเอง ส่วน**ชุมชนวัดประหาระปือธรรม 2** เป็นชุมชนที่ปลูกสร้างบ้านเรือนอยู่บนพื้นที่อันเป็นกรรมสิทธิ์ของเอกชน และเป็นพื้นที่ส่วนบุคคล ในอดีตบริเวณนี้เป็นสวนผลไม้ จำพวกสวนทุเรียน มะพร้าว หนาก และสวนผักต่าง ๆ นอกจากนี้ยังมีน้ำท่วมบ่อยครั้ง จึงทำให้บ้านเรือนมีลักษณะได้ถุนสูง ซึ่งปัจจุบันยังคงเห็นร่องรอยในอดีตอยู่เพียงหลังเดียวเท่านั้น คือบ้านของคุณป้าพชนีย์ กุลสูตร อายุ 71 ปี ซึ่งบ้านหลังนี้มีอายุมากกว่า 80 ปีหรือร่วม 100 ปีก็เป็นได้ เนื่องจากได้มีการสืบทอดมาตั้งแต่ทวดของคุณป้าแล้วประมาณ 3 รุ่น คือ รุ่นทวด ปู่ย่า พ่อแม่ และปัจจุบันนี้เป็นรุ่นลูก ๆ นอกจากตัวบ้านแล้วยังคงเห็นล่องน้ำในสวนที่สามารถนึกภาพของความเป็นสวนในอดีตได้อย่างชัดเจน ในส่วนสภาพทั่วไปของชุมชนปัจจุบันชุมชนเป็นวิถีคนเมืองเกือบทั้งหมดจนแทบจะกลายเป็นชุมชนแออัดไปด้วยซ้ำ ส่วนด้านอาชีพ การสาธารณสุข การศึกษาการปกครองและขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมของประชาชนไม่แตกต่างกันกับชุมชนวัดประหาระปือธรรม 1 เลย ส่วนด้านศิลปกรรมประเภทประติมากรรม งานปั้นหรืองานแกะสลักภายในชุมชนยังคงสืบทอดกันมาแต่อดีต อยู่ 2 ประการ ได้แก่ การตีทอง และการแกะสลักสบู่ ส่วน**ชุมชนวัดประหาระปือธรรม 3** เป็นชุมชนที่อยู่บนพื้นที่ของทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ และพื้นที่เอกชนบางส่วน ลักษณะบ้านเรือนมี 3 ลักษณะใหญ่ ๆ ได้แก่ ลักษณะเป็นบ้านเรือนไม้ 2 ชั้น ลักษณะเป็นบ้านเดี่ยว 2 ชั้นทันสมัยและอพาร์ทเมนต์ และลักษณะที่เป็นพักอาศัยทั่วไป ส่วนอาชีพ การสาธารณสุข การศึกษาการปกครองและขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมของประชาชนในชุมชนไม่แตกต่างกันกับชุมชนวัดประหาระปือธรรม 1 นัก อนึ่งสิ่งที่ชุมชนยังคงหลงเหลือให้เห็นร่องรอยในอดีตคือ บ้านคุณลุงโกเมนทร์ อิ่มสุวรรณ และบ้านป้าสอน พลยุ่ง ซึ่งมีอายุไม่น้อยกว่า 50 ปี ลักษณะของบ้านเรือนทั้งสองไม่แตกต่างจากบ้านคุณป้าพชนีย์ กุลสูตร ในชุมชน

วัดพระชะเอวธรรม 2 นั้นเองและมีการซ่อมแซมบางส่วนที่ชำรุดไปด้วย สุดท้าย คือ **ชุมชนวัดพระชะเอวธรรม 4** ซึ่งในอดีตเป็นพื้นที่กว้างสำหรับการเลี้ยงโค ที่ถูกตัดมาจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคตะวันออก และภาค ตะวันตกบ้าง ส่วนใหญ่เป็นกระบือพันธุ์ดี แข็งแรง มีชื่อเสียงมากสมัยนั้น และภายในพื้นที่แห่งนี้หลายครั้งได้มีคนเข้ามา ลักลอบปลูกเป็นเพิงอาศัยอยู่เป็นประจำ จนกลายเป็นสลัม มีน้ำสกปรก ในคูคลองผักตบชวาขึ้นเต็มพื้นที่ไปหมด แถม ยังมีป่าหญ้าคาจำนวนมากอีกด้วย ไม่มีน้ำประปา และไฟฟ้า จนกระทั่งบริษัทอาคารพัฒนาจำกัด ได้ปลูกสร้างอาคาร พาณิชยในเนื้อที่ 8 ไร่ จำนวน 120 คูหา ทำให้ประชาชนจากหลายพื้นที่ต่างเข้ามาจับจองเป็นที่อยู่อาศัยกันอย่าง มากมาย กระทั่ง พ.ศ. 2540 ได้ตั้งเป็นชุมชนวัดพระชะเอวธรรม 4 ขึ้นอย่างเป็นทางการมีคณะกรรมการบริหาร จัดการชุมชนเช่นเดียวกับชุมชนอื่น ๆ ด้วยความเป็นชุมชนภายใต้อาคารบ้านพักของบริษัทที่กำหนดไว้แล้วอย่างชัดเจน จึงทำให้ไม่มีการสะท้อนให้เห็นความเป็นวิถีชีวิตดั้งเดิมเลย แต่มักจะพบว่าประชาชนในชุมชนได้ถูกความเป็น **วิถีชีวิตคน เมือง** กลืนหายไปกับกระแสโลกาภิวัตน์ยากที่หลีกเลี่ยง จนสามารถยืนยันได้ว่าการดำรงชีวิตของชุมชนวัดพระชะเอว ธรรมเป็นไปตามวิถีชีวิตคนเมืองอย่างชัดเจน

อนึ่งผู้วิจัยสรุปผลวิถีชีวิตตามบริบททางวัฒนธรรม 6 ด้านที่แสดงร่องรอยในอดีตของ 4 ชุมชน ดังตาราง ต่อไปนี้

ชุมชน	ขนบธรรมเนียม ประเพณี	ภาษา/ วรรณกรรม	ศิลปกรรม/ โบราณคดี	การละเล่นดนตรี การพักผ่อน หย่อนใจ	ชีวิตความเป็นอยู่/ วิทยาการ (ภูมิ ปัญญา)	การท่องเที่ยว และธุรกิจการจัดพิธีกรรม
วัดพระชะเอว ธรรม 1	ทำบุญ วันขึ้นปีใหม่ และเทศกาล วันสงกรานต์	ภาษาไทยภาค กลางเป็นหลัก	- วัดและโรงเรียน พระชะเอวธรรม - การทำดอกไม้สด	- การละเล่น กุ๊กกึ่งทาง - การละเล่น มอญซ่อนผ้า	-	วัดพระชะเอว ธรรม
วัดพระชะเอว ธรรม 2			บ้านของคุณพจน์ กุลสูตร (อายุ 71 ปี)		- หม้อดินเล็ก และใหญ่ - ครกบด	ศูนย์บริการ ครอบครัวยุคใหม่ ชุมชนวัด พระชะเอว ธรรม 2
วัดพระชะเอว ธรรม 3			บ้านคุณโกเมนทร์ อิ่มสุวรรณ (อายุ 63 ปี) บ้านคุณสอน พลยุ่ง (อายุ 67 ปี)		-	-
วัดพระชะเอว ธรรม 4			-		-	-

สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผล(Conclusions and Discussion)

ผลการศึกษาวถีชีวิตชุมชนวัดพระชะเอวธรรม ถนนพระราม 5 แขวงถนนนครไชยศรี เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยตั้งเป็นข้อสังเกตไว้ว่า สภาพของชุมชน มีลักษณะคับแคบ บางพื้นที่ถูกกำหนดโดยแบบของ

ผู้สร้างอาคารพาณิชย์อยู่ก่อนแล้วซึ่งเป็นรูปแบบเดียวกัน มีซอยจำนวนมากที่สามารถทะลุถึงกันได้ จึงจัดเป็นชุมชนเปิด การพัฒนาพื้นที่ของชุมชนได้พัฒนาเต็มศักยภาพแล้วจึงไม่สามารถที่จะขยายฐานความเจริญทางพื้นที่ในอนาคตได้อีกต่อไป ส่วนปัจจัยที่ส่งผลต่อความเปลี่ยนแปลงของชุมชน ที่สามารถสังเกตพบว่า ที่มาของประชาชนเอง บทบาทการมีส่วนร่วมของประชาชน ถนนหนทาง สาธารณสุข การประกอบอาชีพ เนื่องจากว่า ที่มาของคนในชุมชนเป็นคนพื้นเพเดิมมาจากต่างจังหวัดเป็นส่วนใหญ่ โดยมีเป้าหมายเพื่อประกอบอาชีพหารายได้ของตัวเองและครอบครัว ทั้งอาชีพรับจ้าง ค้าขาย ธุรกิจส่วนตัว ราชการ ดังนั้นบทบาทที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ ที่เป็นการพัฒนาชุมชนจึงมีน้อยมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของปิยะ ประทีปภิรมณ์ (2546 : 98) ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนในพื้นที่ชายทะเลบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชนอยู่ในระดับต่ำ ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน คือ สถานภาพทางสังคม การเป็นสมาชิกกลุ่ม และการคาดหวังผลประโยชน์ อีกประเด็นหนึ่งคือ การสร้างถนนหนทางเข้าสู่ชุมชนแทนการใช้การคมนาคมทางน้ำในอดีตทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่และสภาพสังคมอย่างเห็นได้ชัด โดยถนนทางเข้าชุมชนช่วงแรกเป็นทาง 2 เลน แต่พอเข้ามาภายในชุมชน เป็นถนน 1 เลน เนื่องจากประชาชนบางคนได้มีการปลูกสร้างบ้านเรือนรุกล้ำเข้ามาชิดติดถนนมากจนทำให้ไม่สามารถก่อสร้างทางเดินได้ การขยายถนนก็เป็นเรื่องที่ยาก หรืออาจเป็นไปได้ไม่ได้เลย รวมถึงมีการปลูกสร้างบ้านเรือนลักษณะติด ๆ กันจนกลายเป็นชุมชนแออัดไปโดยปริยาย จึงสามารถสรุปได้ว่าการเข้ามาของถนนหนทางจึงส่งผลทางตรงต่อการเปลี่ยนแปลงไปทั้งทางกายภาพและสังคม วัฒนธรรมสอดคล้องกับแนวคิดของ สุกัญญา สุขฉายา และนันทิยา สว่างวุฒิศรรม (2546 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องอัตลักษณ์ของชาวคลองภูมิ เขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร พบว่า พื้นที่คลองภูมิเป็นพื้นที่สวนผลไม้ที่มีความร่มรื่นและชาวสวนยังคงรักษาความเป็นอัตลักษณ์ของตนเอง เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงด้านโครงสร้างโดยการตัดถนนย่านพระราม 3 ก่อให้เกิดเปลี่ยนแปลงจากสภาพภายนอกได้ส่งผลในด้านการค้าจริงชีวิต ราคาที่ดินที่สูงขึ้น และงานวิจัยของวิณา เอี่ยมประไพ (2550 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง วิถีชีวิตชุมชนคลองบางกอกน้อย ผลการวิจัยพบว่า รัฐได้พัฒนาบ้านเมืองด้วยการสร้างเส้นทางถนนเข้าสู่ชุมชนก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ทางกายภาพและพื้นที่ทางสังคม ซึ่งถนนเป็นปัจจัยหนึ่งของสาเหตุที่ทำให้พื้นที่แตกต่างไปจากเดิมเช่นกัน ในประเด็นด้านวัฒนธรรมนั้น ประชาชนส่วนใหญ่เป็นคนนับถือพุทธศาสนา เป็นคนไทยที่มาจากต่างจังหวัด มีคติความเชื่อตามแนวทางพุทธศาสนาโดยทั่วไป ซึ่งวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามเป็นศูนย์กลาง พิธีกรรมที่เกิดขึ้นในชุมชนมักจะเป็นพิธีกรรมที่สอดคล้องกับความเชื่อตามแนวพุทธ เช่น การทำบุญวันธรรมสวนะ ทำบุญวันเกิด ทำบุญตักบาตรไหว้พระตามประเพณีสำคัญ ๆ เช่น วันขึ้นปีใหม่ วันสงกรานต์ มาฆบูชา วิสาขบูชา อาสาฬหบูชา เข้าพรรษา ออกพรรษา และลอยกระทง ซึ่งประเพณีต่าง ๆ เป็นการทำบุญตามฤดูกาล การถ่ายทอดความรู้ทางวัฒนธรรมมีลักษณะการให้ลูกหลานได้เข้าไปมีส่วนร่วมปฏิบัติด้วยกัน โดยเฉพาะประชาชนในชุมชนได้ให้ความสำคัญกับการทำบุญในวันปีใหม่และวันสงกรานต์มาก ซึ่งได้สอดคล้องกับงานวิจัยของวิวัฒน์ชัย บุญญานุพงศ์ (2544 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชน : ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนมอญบ้านเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชนในกิจกรรมการทำบุญในวันสงกรานต์เป็นประจำสูงกว่ากิจกรรม อื่น ๆ เพราะ

เป็นประเพณีที่แสดงออกได้ถึงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษ และขอพรผู้ใหญ่ ซึ่งเป็นงานบุญใหญ่ประจำปีของชาวมอญ เกาะเกร็ด

อย่างไรก็ตามแม้จะมีพุทธศาสนาเป็นพื้นฐานการดำเนินชีวิต แต่สิ่งที่สังเกตกลับพบว่า ประชาชน พ่อแม่ ผู้ปกครองในชุมชนไม่มีใครสนใจที่จะนำหลักคำสอนพุทธศาสนาไปสั่งสอนบุตรหลานในเรื่องคุณธรรม จริยธรรม อย่างต่อเนื่องเท่าไรนัก แต่มีการสั่งสอนเป็นเพียงบางครั้งคราวเท่านั้นที่จะสั่งสอน เนื่องจากว่ามักจะให้ความสำคัญกับเรื่องปากท้อง การกินคืออยู่ดีของตนเองและครอบครัวเป็นหลัก ซึ่งสถานะปัจจุบันที่ต้องดิ้นรนทำมาหากินกันมากขึ้น เนื่องจากภาวะเศรษฐกิจไม่ดี ทำให้พ่อแม่ก็ไม่มีเวลาที่สั่งสอนบุตรหลานจึงทำให้วันธรรมดา(วันจันทร์-วันศุกร์) เวลาส่วนใหญ่บุตรหลานมักจะอยู่ที่โรงเรียน ส่วนวันหยุด(วันเสาร์-วันอาทิตย์) มักจะไปเที่ยวห้างสรรพสินค้าหรือร้านเกมส์ เป็นต้น จึงทำให้วัฒนธรรมประเพณีที่ดี ๆ แต่ปู่ย่าตายายเริ่มจืดจางหายไปจากวิถีชีวิตของคนและชุมชน อย่างต่อเนื่อง ถ้าหากชุมชนไม่ได้ตระหนักถึงการอนุรักษ์สิ่งที่ดี ๆ เหล่านี้ไว้ อาจเกิดการสูญสิ้นวัฒนธรรมจากชุมชนโดยสิ้นเชิง

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

ผู้นำชุมชนควรเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกคนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของตนเองในทุก ๆ ด้าน และคณะกรรมการชุมชนต้องเข้าถึงประชาชนในชุมชนของตนเองทุกหลังคาเรือน รวมทั้งมีการจัดกิจกรรมภายในชุมชนอย่างต่อเนื่องเพื่อสร้างความสามัคคี นอกจากนี้ต้องกระตุ้นคนในชุมชนให้เห็นถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ร่องรอยในอดีตไว้เป็นคนรุ่นหลังได้ศึกษาความเป็นตัวตนวิถีชีวิตของปู่ย่า ตายายให้ยั่งยืนต่อไป

หนังสืออ้างอิง (References)

- กนกวรรณ ชัยทัต. 2548. การสร้างความเป็นสมัยใหม่ด้วยมิติวัฒนธรรม : มุมมองเรื่องพื้นที่ ศึกษาจากพระราชวังดุสิต-วัดเบญจมบพิตร-ถนนราชดำเนิน ในสมัยรัชกาลที่ 5. วิทยานิพนธ์สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัย (มานุษยวิทยา) คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เทคนิควิธีการศึกษาชุมชน [Online]. Available: http://computer.pcu.ac.th/emoodledata/23/lesson_doc/lesson_4.doc. 2552.
- ชนินทร์ วิเศษสิทธิกุล. 2547. การเปลี่ยนแปลงชีวิตสังคมเมืองในเกาะรัตนโกสินทร์ กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์การวางแผนและเมืองมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชยาภรณ์ ชื่นรุ่งโรจน์. ชุมชนและการพัฒนาชุมชน [Online]. Available: <http://cddweb.cdd.go.th/cdregion04/cdworker/comcd.pdf>. 2552.
- พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นกรุงเทพมหานคร เขตดุสิต. 2546. คู่มือท่องเที่ยวพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นกรุงเทพมหานคร เขตดุสิต. กรุงเทพมหานคร: กองการท่องเที่ยว สำนักวัฒนธรรม กีฬาและการท่องเที่ยว.
- ปิยะ ประทีปรักมณี. 2546. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนในพื้นที่ชายทะเลบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร. ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมวิทยาประยุกต์ ภาควิชาสังคมและมานุษยวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

- วิวัฒน์ชัย บุญญานุกพงศ์. 2544. **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชน : ศึกษาเฉพาะกรณี ชุมชนมอญบ้านเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี**. ปรินญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐศาสตร์) มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- วีณา เอี่ยมประไพ. 2550. **วิถีชีวิตชุมชนคลองบางกอกน้อย**. งานวิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. 2543. **ทฤษฎีสังคมวิทยา**. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุพัตรา สุภาพ. 2541. **สังคมและวัฒนธรรมไทย ค่านิยม : ศาสนา : ประเพณี**. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.
- สุกัญญา สุจฉายา และนันทิยา สว่างวุฒิธรรม. 2546. **อัตลักษณ์ของชาวสวนคลองภูมิ เขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร**. ทูลวิจัยจากคณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ.
- สำนักงานเขตดุสิต. 2551. **ชุมชนวัดพระขรรค์เป็ธรรม 1-4**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเขตดุสิต, หน้า 88-98. (อัดสำเนา)
- สำนักงานเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร. **ข้อมูลเขตดุสิต** [Online]. Available: http://www.dusit.ac.th/department/president_old/homenew/dusit.htm. 2552.
- เสาวภา ไพทยวัฒน์. 2551. **วิวัฒนาการและรูปแบบสังคมเมือง: กรณีศึกษาย่านเทเวศร์**. งานวิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.